

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Нікітенко Л.О.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
міжнародного та кримінального права
Донецький національний університет

У статті доведено необхідність удосконалення національного законодавства та правозастосовної практики у сфері реалізації права на підприємницьку діяльність, на підставі чого визначено напрями такого вдосконалення з наведенням конкретних пропозицій.

Ключові слова: право на підприємницьку діяльність, державна регуляторна політика, оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, державна підтримка та захист підприємництва, адміністративно-бюрократичні перешкоди у сфері підприємництва.

Никитенко Л.А. / НАПРАВЛЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ И ПРАКТИКИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В СФЕРЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА НА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ / Донецкий национальный университет, Украина

В статье доказана необходимость усовершенствования национального законодательства и правоприменительной практики в сфере реализации права на предпринимательскую деятельность, на основании чего определены направления такого усовершенствования, приведены конкретные предложения.

Ключевые слова: право на предпринимательскую деятельность, государственная регуляторная политика, налогообложение субъектов предпринимательской деятельности, государственная поддержка и защита предпринимательства, административно-бюрократические препятствия в сфере предпринимательства.

Nikitenko L.A. / DIRECTIONS IMPROVEMENT OF UKRAINIAN LEGISLATION AND PRACTICE IN THE IMPLEMENTATION OF THE RIGHT TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY / Donetsk National University, Ukraine

It is well-proven in the article, that creation of legal pre-conditions for forming of friendly to development of enterprise atmosphere is the major function of the state in the field of realization of right on entrepreneurial activity. Without the reliable and high-quality normatively legal base of decision of existent problems into which the transmitters of right run on entrepreneurial activity during his realization, seems unreal. Unfortunately, modern state of national legislation which regulates entrepreneurial activity, and in practice of his application needs the improvement. The clear normative adjusting of development of enterprise is the guarantee of realization of right for citizens on entrepreneurial activity, improvement of market relations. Creation of the proper legislative base must provide the effective mechanism of defence of rights for businessmen, forming of friendly to their activity legal environment which will provide steady development of enterprise in the state.

Certainly, that by near-term measures in the process of improvement of national legislation and practice in the field of realization of right on entrepreneurial activity it follows to count the followings: optimization of procedure of establishment of entrepreneurial activity; simplification of procedure of registration of stopping of entrepreneurial activity; improvement of the system of financial and credit support of enterprise; increase of efficiency of public regulator policy; providing of valuable realization of mechanism of taxation of subjects of entrepreneurial activity; assistance development of competition environment; increase of efficiency of state support and defence of enterprise; a removal of administratively bureaucratic obstacles in the field of enterprise.

Key words: right on entrepreneurial activity, public regulator policy, taxation of subjects of entrepreneurial activity, state support and defence of enterprise, administratively bureaucratic obstacles in the field of enterprise.

Підприємницька діяльність є рушійною силою розвитку продуктивних сил та суспільного прогресу в цілому. Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва є найважливішим напрямом трансформації економіки України. Унікальність значення підприємницького потенціалу полягає в тому, що саме завдяки йому приходять у взаємодію інші економічні ресурси – праця, капітал, земля, наука. Аналізуючи досвід держав із ринковою економікою, можна зазначити, що їхні економічні досягнення, в тому числі темпи економічного розвитку, інвестиційна активність, технологічні нововведення прямо залежать від реалізації підприємницького потенціалу.

Безумовно, підприємницький потенціал більш ефективно реалізується в умовах максимально ліберальної економічної системи, не обтяженої надмірною державною бюрократією. При цьому основою успішної реалізації підприємницького потенціалу є, насамперед, самі підприємці, їхні кваліфікація і рівень освіти, здатність брати на себе відповідальність, уміння орієнтуватися у конкурентному середовищі, а також їхнє почуття соціальної відповідальності. Водночас без відповідного державного втручання необмежений підприємницький егоїзм може перетворитися на шаленство стихії ринку, яке не тільки призводить до значного розшарування суспільства за доходами, а й руйнує цивілізовані основи економічного розвитку. Коли рівень регламентації підприємницької діяльності занадто високий, ініціативна активність знижується, що обертається діловою стагнацією. У цьому зв'язку створення умов для активізації ініціативи суб'єктів господарювання –

ключове завдання переходу до підприємництва як домінуючої сили економічного прогресу [1, с. 129].

Створення правових передумов для формування сприятливої для розвитку підприємництва атмосфери є найважливішою функцією держави у сфері реалізації права на підприємницьку діяльність. Без надійної та якісної нормативно-правової бази, передусім публічно-правового спрямування, вирішення існуючих проблем, з якими стикаються носії права на підприємницьку діяльність під час його реалізації, видається нереальним. На жаль, сучасний стан національного законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, та практики його застосування потребує вдосконалення. Чітке нормативне регулювання розвитку підприємництва є гарантією реалізації права громадян на підприємницьку діяльність, удосконалення ринкових відносин. Створення відповідної законодавчої бази має забезпечити дієвий механізм захисту прав і свобод підприємців, формування сприятливого для їхньої діяльності правового середовища, що забезпечить сталий розвиток підприємництва. Про це раніше вже наголошували такі українські науковці, як І. С. Каленюк, А. С. Ластовецький, В. К. Мамутов, С. В. Різник, Ю. М. Фролов та ін.

Мета наукової статті – визначити напрями вдосконалення законодавства України та практики його застосування у сфері реалізації права на підприємницьку діяльність.

Особливої уваги потребує вдосконалення функцій Уряду країни у розвитку підприємництва. Закріплення позитивних тенденцій економічного розвитку Кабінет Міністрів України проголосив стратегічною метою, для реалізації

лізації якої потрібно розробити та втілити в життя низку заходів, що сприятимуть поліпшенню умов розвитку підприємницької діяльності, зокрема, за такими напрямками:

- оптимізація процедури започаткування підприємницької діяльності;
- спрощення процедури реєстрації припинення підприємницької діяльності;
- удосконалення системи фінансово-кредитної підтримки підприємництва;
- підвищення ефективності державної регуляторної політики;
- забезпечення повноцінної реалізації механізму оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності;
- сприяння розвитку конкурентного середовища;
- підвищення ефективності державної підтримки та захисту підприємництва;
- усунення адміністративно-бюрократичних перешкод у сфері підприємництва.

По кожному із зазначених напрямів пропонується вжити такі заходи.

Питання вдосконалення процедур започаткування підприємницької діяльності як первинного етапу в реалізації права на підприємництво потребують першочергового вирішення. Можна звести нанівець усі досягнення нашої молоді держави в утвердженні прав і свобод людини, зокрема права на підприємницьку діяльність, якщо не будуть усунуті значні перешкоди, з якими зустрічається людина вже на первинній стадії їх реалізації. Останнім часом багато зроблено в цьому напрямі: спрощена процедура отримання дозволів, їх загальна кількість скорочена на 60%; введений принцип «мовчазної згоди» (підприємець отримує право на введення бізнесу, якщо документи подані в повному обсязі та навіть якщо чиновник з яких-то причин затягує видання дозвільних документів); для виготовлення печаток і штампів більше не потрібен дозвіл Міністерства внутрішніх справ. Потрібно продовжувати роботу в цьому напрямі. Варто добитися того, щоб міністерства відмінили всі паперові виписки, які вимагаються для реєстрації бізнесу. Залишення вимоги їх наявності недоцільне, оскільки існують спеціальні реєстри. Це буде працювати на зниження фінансового навантаження та економію часу підприємців.

Необхідно на законодавчому рівні врегулювати питання щодо місця реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, яке потребує уточнення в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [2]. Стаття 5 Закону містить положення про те, що державна реєстрація фізичних осіб – підприємців проводиться за місцем проживання фізичної особи – підприємця. Стаття 1 цього Закону місцем проживання фізичної особи називає житловий будинок, квартиру, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо) у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово, що розташоване за певною адресою, за якою здійснюється зв'язок із фізичною особою – підприємцем. З метою зменшення підстав для додаткових післяреєстраційних процедур реєстрації змін відомостей про себе у разі зміни переважного або тимчасового місця проживання фізичної особи – підприємця потрібно внести відповідні зміни до ст. 5 Закону, згідно з якими державна реєстрація фізичної особи в якості суб'єкта підприємницької діяльності повинна проводитись за місцем реєстрації проживання фізичної особи – підприємця.

Механізм дії «єдиного вікна», який застосовується під час реєстрації особи в якості підприємця, підлягає серйозному доопрацюванню. Недостатньо напрацьований досвід практичного здійснення діяльності принципу «єдиного вікна» і низка інших, не менш важливих, причин призводить до збоїв і недоліків у роботі «єдиних вікон». Це передбачає необхідність розробки низки заходів щодо

взаємодії, в першу чергу, представників знов створених структур із тими, що вже працюють, а також коректування організаційної структури єдиних центрів і вдосконалення програмного забезпечення роботи даних організацій.

Актуальним питанням є контроль цін на оренду приміщень для здійснення підприємницької діяльності. Мінімальна сума орендного платежу за нерухоме майно в нашій державі визначається згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1253 «Про затвердження Методики визначення мінімальної суми орендного платежу за нерухоме майно фізичних осіб» [3]. Сьогодні при таких цінах на оренду важко здійснювати підприємницьку діяльність, її продукт стає не конкурентоздатним. В європейських столицях немає таких цін на оренду, ціни на продукти, техніку, автомобілі, одяг, побутову хімію і т. ін. значно нижчі, хоча рівень життя та середня заробітна плата значно вище, ніж в Україні. Після сплати оренди не залишається коштів для сплати податків і утримання працівників. Якщо ж встановити прийнятні ціни на оренду, ціни на всі групи товарів знизяться і будуть залишатися гроші й на розвиток бізнесу, сплату податків, пристойну зарплату працівникам.

Останнім часом часто декларується намір Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо спрощення відкриття бізнесу. Відповідні законопроекти свого часу були розроблені Держкомпідприємством, пройшли Уряд та передані до Верховної Ради України. Згідно з ними пропонується: засновникам юридичних осіб самим визначати, який у них буде статутний капітал; відмінити нотаріальне завірення окремих документів, які подаються для реєстрації; введення модельних статутів, тобто розробка типових статутів для всіх організаційно-правових форм юридичних осіб. Зазначені зміни потребують обов'язкового втілення в життя.

Спрощення потребує процедура реєстрації припинення підприємницької діяльності. Необхідно на законодавчому рівні прописати чіткі строки для закриття бізнесу (наприклад, для фізичної особи – підприємця – три місяці, для юридичних осіб – шість) та закріпити механізм, згідно з яким якщо проходить цей строк, а податкові органи чи Пенсійний фонд не надали довідку про те, що немає заборгованості, то державний реєстратор за принципом «мовчазної згоди» повинен зробити запис у реєстрі про припинення підприємницької діяльності. Також потрібно прописати відповідальність для посадовців, які затримують видачу документів (у вигляді сплати штрафів).

Для ефективного здійснення будь-якої підприємницької справи необхідно умовою є наявність фінансових коштів, саме відсутність яких і відчувають вітчизняні підприємці. Фінансова підтримка підприємництва здійснюється в Україні як із внутрішніх джерел (державного та місцевих бюджетів), так і із зовнішніх (ресурсів міжнародних фондів). Фінансова підтримка підприємництва з коштів державного та місцевих бюджетів є несуттєвою і до того ж нерівномірно здійснюється в різних областях України. Важливим джерелом фінансової підтримки підприємництва в Україні виступає діяльність міжнародних фондів, які вже достатньо позитивно зарекомендували себе в нашій державі (Програма мікрокредитування в Україні Європейського банку реконструкції та розвитку малих та середніх підприємств, Німецько-Український кредитний фонд тощо). Оскільки сьогодні в Україні малі та середні підприємства стикаються з проблемою майже повної відсутності доступу до кредитів банківської системи, виділення кредитних ліній для комерційних банків України з боку міжнародної спільноти набуває особливого значення. Однак отримання кредитів із національних або міжнародних фондів залишається для підприємців досить важкою справою, що пояснюється цілою низкою причин суб'єктивного та об'єктивного характеру, які треба вирішувати таким чином:

умови кредитування є не завжди стимулюючими, оскільки залишаються високими відсоткові ставки – підтримка малого підприємництва має полягати не тільки у наданні кредитів, які можуть стати недоступними через високу їх ціну, а в тому, що важливо створити пільгові умови кредитування підприємств, які успішно застосовують в інших країнах світу;

для отримання кредитів у більшості підприємств відсутні застава та надійні гарантії, що є серйозною проблемою як для самих підприємств, так і для кредитних установ, бо «безнадійні» кредити є причиною фінансових проблем для банків і водночас середовищем для шахрайства в цій сфері, тому необхідні чіткі механізми, які б передбачали посилення відповідальності позичальників за одержувані кредити;

через відсутність довіри у відносинах між підприємцями та між підприємцями і кредитними установами, банками здорове підприємницьке середовище формується незадовільно – метою політики Уряду має бути створення такого середовища, коли підприємцям не вигідно працювати нечесно, приховувати свої доходи, не сплачувати податки та не повертати вчасно кредити [4, с. 131].

Аналізуючи існуючий сьогодні стан реалізації державної регуляторної політики у сфері підприємництва, на жаль, слід констатувати неналежне виконання її вимог і відсутність економічно обґрунтованих кількісних розрахунків аналізу вигід та витрат (аналізу регулятивного впливу). Безперечним є той факт, що суворість українського законодавства компенсується необов'язковістю його виконання. Специфікою нинішньої ситуації є наявність прогресивного закону та низький рівень його виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади. Проте саме наявність у чинних законодавчих актах нерегульованих питань, відсутність чітких приписів та жорстких санкцій за порушення дозволяє виконавцям створювати ілюзію виконання вимог законодавства. Державні регуляції підприємницької діяльності є обтяжливими як щодо часу, так і щодо їх вартості, характеризуються високою корупційною складовою. Міжнародні рейтинги України щодо легкості ведення бізнесу, економічної свободи, інвестиційного клімату, поширення корупції тощо є низькими, що віддзеркалює оцінку якості регуляторного клімату в країні [5].

Ситуація з дотриманням вимог законодавства України про регуляторну політику в рамках адміністративної реформи (ліквідація Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва та передача функцій у сфері реалізації державної регуляторної політики до створеного Міністерства економічного розвитку та торгівлі України) не стала більш прогнозованою та керованою. Для врегулювання цього Указом Президента України від 19.12.2011 № 1168/2011 внесено зміни до Схеми організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади, затвердженої Указом Президента України від 09.12.2010 № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», згідно з якими спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань реалізації державної регуляторної політики, дозвільної системи та ліцензування у сфері господарської діяльності є Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [6].

Отже, слід констатувати, що процес удосконалення ефективності регуляторної політики в Україні розвивається. У цьому напрямі першочергового вирішення потребує перегляд статусу регуляторної політики та визначення її як важливої міжвідомчої політики. Для цього необхідно заходи щодо реалізації регуляторної політики оформити у вигляді самостійної державної цільової програми. У подальшому систематичне ґрунтовне дослідження результатів оновлених механізмів регуляторної політики дасть можливість вирішувати нагальні проблеми проведення

регуляторної реформи, створить сприятливі умови для формування громадянського суспільства, запровадження європейських стандартів державного управління, покращення інвестиційного клімату та підприємницького середовища в Україні.

Аналізуючи податкову політику нашої держави в сучасних умовах, можна констатувати її зорієнтованість на формування і розвиток ефективної податкової системи, здатної забезпечити стаке економічне зростання, стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності. У зв'язку з цим актуальною видається проблема оптимізації спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, котра у науковій літературі розглядається також як альтернативна система оподаткування.

Характерною особливістю системи оподаткування в Україні є фактична наявність диференціації оподаткування суб'єктів підприємництва, коли в межах однієї податкової системи поєднуються дві підсистеми оподаткування: звичайна для одного виду платників та спрощена – для іншого. Об'єктивна необхідність існування альтернативного оподаткування зумовлена, з одного боку, недоліками, притаманними чинній податковій системі України, її складністю, внутрішніми суперечностями, неузгодженістю основних податкових законів з іншими галузевими нормативними актами та переважно фіскальною спрямованістю, а з іншого – специфікою сучасного етапу розвитку національної економіки, який вимагає першочергового системного стимулювання розвитку малого підприємництва, що не може бути вирішено в межах діючої загальної системи оподаткування. Скорочення кількості податків і зборів, обов'язкових до сплати в рамках альтернативної системи, а також спрощення податкового обліку та фінансової звітності дозволяє певною мірою зняти гостроту цієї проблеми і суттєво скоротити відповідні витрати часу суб'єктів підприємництва [7, с. 115]. До основних переваг альтернативної системи оподаткування прийнято відносити: структурні зміни у валовому доході на користь збільшення питомої ваги малого бізнесу за рахунок стимулювання розвитку тих, що вже діють, і створення нових суб'єктів підприємницької діяльності; розвиток конкурентного середовища та демонополізація економіки; збільшення податкових платежів за рахунок розширення кола платників і бази оподаткування; виведення значної частини господарських операцій із тіншового сектора економіки за рахунок зниження податкового навантаження та спрощення адміністрування податків; зменшення обсягів бартерності платників перед бюджетами та державними цільовими фондами; зменшення відповідних витрат контролюючих органів внаслідок скорочення переліку податків та зборів (обов'язкових платежів), що сплачуються суб'єктами підприємництва, і зменшення кількості перевірок за окремими напрямками оподаткування; зменшення обсягу бартерних операцій (для спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва), що сприяє оздоровленню фінансового клімату в країні; покращення соціальної ситуації за рахунок забезпечення додаткових робочих місць та розвитку самозайнятості тощо [8, с. 54].

Створення врегульованого законом простору вільної економічної діяльності, який дає змогу громадянам реалізовувати власні економічні права та інтереси і в межах якого поступово формується й розвивається громадянське суспільство, має обов'язково характеризуватись ознакою конкурентності. Це впливає з того, що, оскільки всі власники та всі підприємці рівні у своїх правах, держава зобов'язана забезпечити настання такого середовища, або точніше, таких умов, за яких ці рівні права могли би бути реалізовані. Саме із цієї причини треба так чи інакше наголосити на пов'язаному із цим правом людини обов'язком держави сприяти розвитку конкуренції та запобігати мо-

нополізації ринків (тобто проводити чітку та ефективну антимонопольну політику).

Актуальною є проблема правового захисту підприємництва в Україні. Сьогодні наявна ситуація, коли владні структури всіх рівнів, з одного боку, висувають лозунг правової держави, а з іншого – «обсипають» суспільство неправовими (чи не зовсім правовими), але юридично оформленими та підкріпленими усією міццю держави актами чи діями. У законодавчих актах про підприємництво поняття «державна підтримка підприємництва» за кількістю використання у багато разів переважає поняття «захист». Виходячи з цього, держава більше підтримує, ніж захищає. Дійсно, сфери підтримки та захисту тісно переплітаються. Однак варто погодитися з думкою деяких науковців, що «захист» – більш конкретний та зобов'язуючий правовий термін, оскільки передбачає інститут відповідальності, а підтримка – ні. Норми ж із підтримки підприємництва є, поза сумнівом, потрібними, проте видаються занадто загальними, а тому не можуть бути використані підприємцями з метою захисту, оскільки не несуть конкретного навантаження [9, с. 11].

Значну роль у захисті прав підприємців, розвитку підприємництва відіграють самоврядні організації підприємців. Показовою є діяльність таких, як ВГО «Союз захисту підприємництва», Український союз промисловців та підприємців, «Діловий союз України» та ін. Невипадково зростає авторитет громадських об'єднань підприємців, їх роль у становленні та зміцненні соціального партнерства. Проте для підвищення їх авторитету необхідно забезпечити організаційно-економічні та правові умови самоорганізації підприємництва. У цьому контексті потрібно наголосити на необхідності прийняття спеціального закону України про саморегульовані організації, що сприятиме створенню та діяльності в Україні саморегульованих організацій, що, у свою чергу, забезпечить більш ефективний та швидкий захист суб'єктів підприємницької діяльності від порушення їхніх прав органами влади.

У зв'язку з посиленням адміністративного тиску на підприємців з боку контролюючих та правоохоронних органів існує необхідність запровадження нового державного інституту, що має на меті захист прав і інтересів суб'єктів підприємницької діяльності – інституту Уповноваженого Верховної Ради України з питань захисту підприємництва.

Проблемою, яка потребує негайного вирішення, є неупередженість у здійсненні органами держави функцій із регулювання підприємництва шляхом якісного, професійного та компетентного підходу до належного виконання

своїх обов'язків посадовими та службовими особами. Варто зауважити, що з розширенням меж організаційно-правового впливу держави, навіть при якісній його трансформації, посилюються вага та владні повноваження адміністративно-бюрократичного апарату. Оскільки в Україні ще не сформовано визначеного та усталеного механізму контролю за діями державних службовців, це може являти певну загрозу для нормального функціонування підприємницького середовища. Тому вкрай необхідна зміна принципів регулювання господарської діяльності, що припускає зміну системи державного нагляду і контролю на ринку, яка повинна забезпечувати захист економічних інтересів усіх учасників ринку. У зв'язку з цим вбачається потрібним: встановити вичерпний перелік державних контролюючих органів, чітко визначити функції, права й обов'язки кожного органу задля недопущення надмірного дублювання; максимально регламентувати перевірочну діяльність, щоб утруднити використання контрольних і наглядових механізмів як способу тиску на підприємців; встановити обов'язковість здійснення контрольних і наглядових процедур на безвідплатній основі; створити процедури оскарження господарюючими суб'єктами порядку проведення і результатів перевірок; мінімізувати кількість перевірок, здійснюваних за ініціативою контролюючих органів. Зазначені пропозиції потребують подальшої деталізації в спеціальному законі, який би регулював відносини у сфері захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності при проведенні контролю за їх діяльністю. Важливість цього закону визначається необхідністю встановлення балансу між суспільними і державними інтересами, на захист яких спрямовані контрольні заходи, і законними інтересами суб'єктів підприємництва, що перевіряються, при реалізації ними права на підприємницьку діяльність.

Отже, першочерговими заходами у процесі вдосконалення національного законодавства та правозастосовної практики у сфері реалізації права на підприємницьку діяльність слід вважати такі: оптимізація процедури започаткування підприємницької діяльності; спрощення процедури реєстрації припинення підприємницької діяльності; удосконалення системи фінансово-кредитної підтримки підприємництва; підвищення ефективності державної регуляторної політики; забезпечення повноцінної реалізації механізму оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності; сприяння розвитку конкурентного середовища; підвищення ефективності державної підтримки та захисту підприємництва; усунення адміністративно-бюрократичних перешкод у сфері підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ластовецький А. Зміст і спрямування державного регулювання підприємництва за умов перехідної економіки в Україні / А. Ластовецький // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 5. – С. 125–129.
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.
3. Про затвердження Методики визначення мінімальної суми орендного платежу за нерухоме майно фізичних осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1253 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 2. – Стор. 34. – Ст. 100.
4. Каленюк І., Шишковська В. Розвиток підприємництва в Україні: внутрішні та зовнішні чинники / І. Каленюк, В. Шишковська // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4. – С. 129–131.
5. Результат України у світових рейтингах [Електронний ресурс] // Режим доступу : https://kneu.edu.ua/get_file.php?id=2712
6. Про Державну службу України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва: Указ Президента України від 19.12.2011 р. № 1168/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 100. – Ст. 3659.
7. Іванов Ю.Б. Альтернативні системи оподаткування / Ю. Б. Іванов. – Харків, 2003. – 517 с.
8. Саваріна О. Характеристика та напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності / О. Саваріна // Право України. – 2005. – № 10 – С. 53–56.
9. Ластовецький А. Усунення перешкод і правовий захист у сфері підприємництва / А. Ластовецький // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 9. – С. 8–11.